

MIKLÓS PÉTER

JUHÁSZ KÁLMÁN TÁBORI LELKÉSZ AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN

Az első világháború centenáriuma-
nak időszaka lehetőséget ad
egyrészt a korszakra és az ese-
ményekre vonatkozó ismereteink új-
ragondolására, másrészt újabb levél-
tári és egyéb kiadatlan források, do-
kumentumok, emlékek gyűjtésére, és
földolgozására sarkallhatja a téma
iránt érdeklődőket. Jelen írással
magam ez utóbbi törekvésekhez sze-
retnék csatlakozni. Mintegy másfél év-
tizede kutatom Szeged, a dél-alföldi
régió és a csanádi egyházmegye tizen-
nyolc-tizenkilencedik századi történe-
tét, s ezen munkálataim során gyakran
megfordultam a Tisza-parti város ka-
tolikus püspöki központjának levéltá-
rában is, ahol többször tanulmányoz-
tam Juhász Kálmán plébános, hittudo-
mányi főiskolai tanár kéziratos hagyatékát,
amely számos fontos dokumentumot,
fényképet, kéziratot és följe-
gyezést tartalmaz. Ebből a hagyatékból
valók az alábbiakban olvasható adatok
és a cikkemet illusztráló – korábban
nem publikált – fényképek is.¹

Juhász Kálmán egyháztörténészként
szerzett magának nemzetközi hírnevet
és komoly szakmai tekintélyt, hiszen ő
volt a Szent István király által alapított
és Szent Gellért vértanú püs-

Juhász Kálmán portréja

pök által szervezett csanádi egyházmegye történetének legjelentősebb kutatója. A középkorban Csanád, a tizennyolcadik századtól Temesvár, majd – a trianoni békediktátum egyik keserű következményeként – Szeged székhellyel működő püspökség történetét az 1030. évi alapítástól 1699-ig nyolc kötetben jelentette meg (1930 és 1948 között). Egészen az 1848/49. évi magyar forradalom és szabadságharc időszakáig földolgozta egyébként az egyházmegye történetét, a „fordulat éve” – az 1948-as kommunista hata-

lomátvétel – után azonban már nem publikálhatta műveit Magyarországon, így német és olasz nyelven jelentette meg azokat külföldi folyóiratokban. Ennek következtében állhatott elő az a furcsa helyzet, hogy ha valaki a történelmi csanádi püspökség (amelynek területe 1920-ban három állam fönntartósága alá került) történetével szeretne foglalkozni, akkor olaszországi és németországi tekintélyes egyháztörténelmi folyóiratok régi évfolyamaiban kell keresse Juhász Kálmán kiváló tanulmányait.

Juhász Kálmán 1892. augusztus 25-én született Alibunáron [település a Bánság délnyugati részén]. 1908-ban lett a csanádi egyházmegye papnevelő szemináriumának hallgatója. 1910 és 1914 között Bécsben a Pazmaneum növendékeként tanult teológiát. 1915. március 8-án szentelte pappá Glattfelder Gyula püspök. Ezután Módoson szolgált hitoktatóként, később segédlelkészként. 1915 októberétől két félévet a bécsi egyetem bölcsészkarán történelmet tanult, s doktori címet nyert. Később történelem–latin szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. Juhász 1916 végétől 1922 májusáig tábori lelkész volt: előbb a debreceni

katonai kórházban, később a keleti fronton a 33. számú császári és királyi gyalogezredben, majd a csóti táborban, végül egy budapesti katonakórházban szolgált. 1923 júliusától az akkor már Romániához tartozó Nagyszentpéter, 1936 szeptemberétől Kübekháza plébánosa. Ekkor települt át Magyarországra. 1950-ben XII. Pius pápai kamarássá nevezte ki, ugyanettől az évtől teológiai tanár Szegeden. 1953 szeptemberéig plébános volt Kübekházán, ahol 1944-ben összefoglalta és önálló kötetben megjelentette az akkor százéves falu történetét is.² 1958-ban ment nyugdíjba. 1966. szeptember 29-én hunyt el Szegeden.³

Juhász Kálmán 1916. december 6. és 1917. április 9. között volt a debreceni katonai kórház lelkésze. 1917. április 10-től 1918 júniusáig szolgált a császári és királyi 33. gyalogezrednél, amelynek alakulatai a következő helyeken harcoltak az első világháború éveiben. 1916 áprilisa és júniusa között Asiago és Arsiero térségében

M. KIR. HONVÉDELMI MINISZTER

727.650 szám. Folyószám: 098.463
Hg. 1938.

Igazolvány
a Károly-csapatkereszt viselésére való igényjogosultságról.

Igazolom, hogy Dr. Juhász Kálmán a vonatkozó alapszabályok értelmében a Károly-csapatkereszt viselésére igényjogosult.

Nevezett 1893. évben Juhász községben, városban született, jelenlegi lakhelye Kübekháza utca ..... sz. és a volt 33. gy. ez. kötelékében teljesített szolgálatot.

Kelt Budapest 1938. évi október hó 18.

A miniszter rendeletéből:
Juhász

az olasz Alpokban, 1916. júliusban és augusztusban Bukovinában, 1916 augusztusa és 1917 júliusa között a Kárpátokban, 1917 júliusa és 1918 márciusa között ismét Bukovinában, majd az 1918. évben márciustól júliusig Ukrajnában és Dél-Oroszországban, végül 1918 augusztusa és novembere között Piavénál.⁴ Juhász táborigazgatóként a keleti fronton eltöltött több mint egy

esztendő után 1918. június 28-tól a csóti fogolytáborban tevékenykedett, majd Budapesten az egyik katonai kórházban szolgált 1922 májusáig.

Frontszolgálatát alatt több kitüntetéssel is szerzett. Az 1916. december 13-án, nem sokkal IV. Károly trónra lépése után alapított Károly-csapatkereszt mellett – amely emlékérmét az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében

Juhász Kálmán misézik

szolgálók közül több mint hatszázötvenezen kaptak meg, azok, akik legalább tizenkét hetet töltöttek a fronton – részesült a II. osztályú lelkészi érdemkereszt fehér-vörös szalagon a kardokkal elnevezésű kitüntetésben is 1917. november 20-án. A tábori lelkészek számára az 1801. november 23-án I. Ferenc által alapított kitüntetésnek arany és ezüst fokozata volt. Az előbbinek az elnevezését I. Ferenc József 1911-ben I. osztályú, míg az utóbbinak a nevét II. osztályú lelkészi érdemkeresztre változatta, IV. Károly pedig 1917-ben elrendelte, hogy azok, akik a békeidőben is adományozható kitüntetés háborúban, mégpedig a harcok során tanúsított személyes hősiesség helytállásukért kapták meg, az érdemérem szalagján két keresztbe tett arany kardot is viselhettek. A két karddal kiegészített kitüntetés Juhász Kálmán az elsők között nyerte el 1917 novemberében.⁵ A kitüntetésre való fölterjesztő okirat szerint azért a bátorságért és emberségért, amelyet

1917 augusztusában és szeptemberében tanúsított a bukovinai hadszíntéren, különösen az 1917. szeptember 3-4-én zajlott czardaki ütközet idején, amikor is a sebesültek között járva éjjel-nappal vigasztalást, bátorítást és lelkesítést nyújtott számukra.⁶

Juhász a magyarországi tanácsköztársaság idején természetesen nem szolgált a haderő kötelékében, a Horthy Miklós szervezésében megalakult Nemzeti Hadsereg létrejötté után azonban ismét szolgálatba lépett és a csóti leszerelő táborban működött. Ebben a táborban azokat helyezték el tizennégy napra, akik a hadifogságból tértek vissza. Egészségügyi megfigyelésük és fizikai állapotuk fölmérése mellett szellemiségüket is vizsgálták, hiszen az orosz fogságban sokan kommunista szimpatizánssá lettek. Minderről a csóti magyar királyi leszerelő parancsnokság helyettes vezetője, Jankovics őrnagy állított ki számára szolgálati bizonyítványt 1920. július 26-án a következő szöveggel:

„Dr. Juhász Kálmán tartalékos százados-lelkész, Csanád egyházmegyei áldozópap, hit- és bölcsészettudor, a kardokkal ékesített lelkészi érdemkereszt és a Károly-csapatkereszt tulajdonosa 1918. június 28. óta a főnti táborban, mint tábori lelkész megszákítás nélkül szolgálatot teljesít (kivéve a kommunizmus időszakát, midőn a hadsereg kötelékéből kilépett) és a kommunizmus bukása, illetve a Nemzeti Hadsereg megalakulása – tehát körülbelül egy teljes esztendő óta – a szolgálatot teljesítő katonaságnak és a 14 napi vesztégzár alatt itt tartózkodó leszerelő, fogságból hazatérteknek nemcsak valláserkölcsei, hanem hazafias szellemű propaganda és különböző tárgykörből, kiváltképpen a haza múltjából vett ismeretterjesztő és felvilágosító előadásokat tartott.”⁷

Juhász Kálmán húsz évvel az első világháború befejezése után a meglévő két katonai kitüntetés mellé újabb érdeméremmel gazdagodott. Stefan Tercieff vezérkari őrnagy, a budapesti bolgár követség katonai attaséja 1938.

Tábori mise Bukovinában

október 29-én arról értesítette az akkor már Kübekházán szolgáló lelkészt, hogy a bolgár háborús emlékérmét „Őfelsége, III. Borisz, a bolgárok cárja” 21.304 számú okmányával adományozta számára „köszönatképpen az 1915–1918. évi háborúban való részvételéért s annak emlékéül”.⁸ (Bulgária 1915 októberében lépett be a nagy háborúba, így a bolgár állam nézőpont-

jából az csak abban az évben vette kezdetét.)

Juhász Kálmánnak a szegedi egyházmegyei levéltárban őrzött hagyatékában maradtak fenn az írásom illusztrációjaként közölt fényképek, amelyek személyes tartalmuk miatt történeti forrásértékkel is bírnak.⁹ A képek a császári és királyi 33. gyalogezred katonáit örökítették meg,

amint tábori misén vettek részt valahol Bukovinában az 1917. év folyamán. A szentmiséket Juhász Kálmán mutatta be, s jól látható, hogy egy idő után a fronton szolgálók – egyrészt az áldozatbemutatók szertartása ünnepélyességének kifejezésére, másrészt talán az otthonosság érzésének pótlására – alkalmi kis kápolnát is építettek.

Tábori mise Bukovinában

JEGYZETEK

¹ Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár. IV. 1. Hagyatékok. Dr. Juhász Kálmán hagyatéka.

² Vö. Molnár Róbert – Miklós Péter: Kübekháza első 170 éve. Kübekháza, 2014.

³ Juhász Kálmán életpályájáról és egyháztörténelmi munkásságáról lásd bővebben: Miklós Péter: Város, egyház, társadalom. Tanulmányok a szegedi katolicizmus 19–20. századi történetéről. Szeged, 2003.

⁴ Hanthó Sándor: Emlékirat a II. Lipót császár nevét viselt volt császári és királyi 33-ik gyalogezred dicső haditetteiről, valamint azokról, akik az ezred kötelékében küzdve, hősi halált haltak a hazáért. Budapest, 1935.

⁵ Pandula Attila: Lelkészek érdemkeresztje. Szócikk a Magyar Katolikus Lexikon hetedik kötetében (Budapest, 2002).

⁶ Papházy Kornél ezredes előterjesztése. 1917. szeptember 14. [Belohnungsantrag.] Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár. IV. 1. Hagyatékok. Dr. Juhász Kálmán hagyatéka. Külön jelzet nélkül.

⁷ Jankovics őrnagy, táborparancsnok-helyettes által kiállított szolgálati bizonyítvány. Csót-tábor, 1920. július 26. Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár. IV. 1. Hagyatékok. Dr. Juhász Kálmán hagyatéka. Külön jelzet nélkül.

⁸ Stefan Tercieff budapesti bolgár katonai attasé levele Juhász Kálmánnak. Budapest, 1938. október 29. Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár. IV. 1. Hagyatékok. Dr. Juhász Kálmán hagyatéka. Külön jelzet nélkül.

⁹ Levéltári lelőhelyük: Szeged-Csanádi Püspöki Levéltár. IV. 1. Hagyatékok. Dr. Juhász Kálmán hagyatéka. Külön jelzet nélkül.